
HALKBİLİMİNE GİRİŞ I

KONULAR

- Halkbiliminin İçeriği
- Halkbiliminin diğer bilimlerle ilişkisi
- Halkbiliminin sınıflandırılması

Halkbiliminin İçeriği

Prof. Dr. Dursun Yıldırım halkbiliminin içeriği konusunda önemli bilgiler vererek önemli açıklamalar yapar (Yıldırım 1985: 68-69).

Halkbiliminin İçeriği

Bu zellikler Őunlardır:

- 1.Sözlü Olma zelliği
- 2. Geleneğe Bağlılık
- 3.Çeşitlenme zelliği
- 4. Anonimlik zelliği
- 5. KalıplaŐma zelliği

Halkbiliminin İçeriği

- Halkbiliminin içeriğini Shoemaker daha da genişletmiştir (Shoemaker 1990:1-10).

Bu zellikleri řu şekilde sıralayabiliriz:

- 1. Sözlü, yazılı, işitsel, görsel ve maddi olma
- 2. Bireye ve topluma ait olma
- 3. Eş metinler ve benzer metinler (varyantlar, versiyonlar) halinde olma
- 4. Geleneğe bağlı olma
- 5. Ulusal ve uluslar arası olma
- 6. Sözlü ürünlerde dile bağlılık
- 7. kendimiz hakkında ve başkaları hakkında (esoteric/exoteric) olma

Halkbiliminin İçeriği

□ 1. Sözlü, yazılı, işitsel, görsel ve maddi olma

- Sözlü olma âdeta asli bir özelliktir.(Halk edebiyatı ürünlerinin çoğu sözlüdür)
- Yazılı olma sözlü olmanın devamı niteliğindedir. (Halk edebiyatı ürünlerinin bir kısmı sonradan yazıya geçirilmiştir)
- İşitsel olma pek çok folklor ürününde rastlanılan bir özelliktir. (Halk müziği en güzel örneğidir)
- Maddi olma bazı ürünlerde ön plandadır. (El sanatları örnekleri bu özelliğe sahiptir)

Halkbiliminin İçeriği

---

2. Bireye ve topluma ait olma

- Özellikle halk edebiyatı yaratmaları “ferdi” ve “anonim” türler olarak ikiye ayrılırlar. Genel olarak bu ürünlerin hepsi ferdi oldukları kadar topluma ait olma özelliğine de sahiptirler.

Halkbiliminin İçeriği

---

3. Eş metinler ve benzer metinler (varyantlar, versiyonlar) halinde olma

- Halkbiliminin ilk metinleri, daha sonra genellikle sözlü olarak kısmen de yazılı ya da maddi olarak tekrar yaratılırlar. Aynı yaratmaların farklı şekillerinin ortaya çıkması ile “Eş Metin” (varyant) ya da “Benzer Metin” (versiyon) ortaya çıkar.

Halkbiliminin İçeriği

---

4. Geleneğe bağlı olma

- Bütün halkbilimi ürünleri belirli bir geleneğe bağlı olarak ortaya çıkarlar.

Halkbiliminin İçeriği

---

5. Ulusal ve uluslar arası olma

- Halkbilimi yaratmalarının çoğu ulusaldır. Bazı folklor ürünleri uluslar arası yayılma özelliğine sahip olurlar.

Halkbiliminin İçeriği

---

6. Sözlü ürünlerde dile bağlılık

- Sözlü ve yazılı halkbilimi ürünleri yaratıldıkları dilin temel özelliklerini bünyelerinde barındırırlar.

Halkbiliminin İçeriği

---

7. Kendimiz hakkında ve başkaları hakkında (esoteric/exoteric) olma

- Halkbilimi rnlerinin çoğu gerek kendimiz hakkında (esoteric) gerekse bizim başkaları hakkında (exoteric) sahip olduğumuz bilgileri ve özellikleri içerir.

Halkbiliminin diğer bilimlerle ilişkisi

- ❑ Sosyal ve beşeri bir bilim olan halkbiliminin kapsadığı konuları belirlemek zordur. Çünkü folklor sosyoloji, sosyal ve Kültürel antropoloji, etnoloji, edebiyat, psikoloji, dilbilim, dinbilim, tarih, dinler tarihi, sanat tarihi, coğrafya, tıp, hukuk gibi pek çok bilimle yakından ilişkilidir.
- ❑ Halkbilimi gerektiğinde bu bilim dallarının yöntem, teknik ve bulgularından faydalanır.

Halkbiliminin tasnifi

- ❑ Folklorun çalışma konularına yönelik olarak çeşitli tasnifler yapılmıştır. Bu tasniflerden biri, Türk Halkbilimi çalışmalarında önemli bir yere sahip olan Sedat Veyis Örnek'e aittir.
- ❑ S.V. Örnek'in folklorun 25 maddeden oluşan bir tasnifini yapmıştır.

HALKBİLİMİ

- 1) **Köy, Kasaba ve Kent Yaşamı (Monografiler)**
- 2) **Yerleşim-Yerleşim Türleri**
  - a) Sürekli yerleşim (köy, kasaba, kent)
  - b) Geçici yerleşim (yaylak, kışlak)

HALKBİLİMİ

---

3) Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

- a) Tipler
- b) Yapım teknikleri ve kullanılan araç-gereçler
- c) Ev eşyası (türleri, yapımı, kullanılışı)

4) Aydınlanma, Isınma

- a) Işık elde etme; ışık araç ve gereçleri
- b) Isı elde etme; ısı araç ve gereçleri

5) Taşıtlar Taşıma Teknikleri

- a) Kara taşımacılığı
- b) Hava taşımacılığı

HALKBİLİMİ

---

6) Ekonomi Türleri

a) Hayvancılık

- i) Bakımı, beslenmesi, korunması
- ii) Çobanlık
- iii) Hayvansal ürünlerin elde edilişleri
- iv) Hayvancılıkla ilgili araç-gereçler

b) Tarım-Rençperlik

- i) Ekme, biçme, ürün alma
- ii) Tarım araç-gereçleri

c) Avcılık

- i) Av türleri (kara, deniz avları)
- ii) Av araçları ve teknikleri

HALKBİLİMİ

---

7) Halk Ekonomisi

- a) Üretim
- b) Tüketim
- c) Pazarlama

8) Beslenme-Mutfak-Kiler

- a) Besin Türleri
  - i) Hayvansal besinler
  - ii) Bitkisel besinler
- b) Besin Elde Etme, Hazırlama, Koruma
- c) Mutfak Düzeni, Araçları
- d) Kiler, Depo, Mahzen
- e) Yemek Çeşitleri
- f) Sofra Düzeni

HALKBİLİMİ

---

9) Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; (Zaman ve Mesafe Kavramları)

10) Halk sanatları ve Zanaatları

- a) İşletme, Örme, Dokuma, Basma İşleri
- b) Ağaç, Taş, Maden, Toprak, Cam, Deri İşleri

HALKBİLİMİ

---

11) Giyim-Kuşam-Süs

a) Giyim-Kuşam

- i) Erkek giyimi
- ii) Kadın giyimi
- iii) Çocuk giyimi
- iv) Günlük giyim
- v) Törensel giyim
- vi) Meslekleri ve yaş gruplarını belirleyen giyimler

b) Süslenme

12) Halk Bilgisi

- a) Halk Hekimliği-Halk Baytarlığı
- b) Halk Botaniği-Halk Zoolojisi
- c) Halk Meteorolojisi-Halk Takvimi
- d) Halk Hukuku

HALKBİLİMİ

---

13) Halk İnançları; Törelere, Adetler, Gelenekler, Görenekler

14) Geçiş Dönemleri

- a) Doğum
- b) Evlenme
- c) Ölüm

15) Bayramlar-Karşılamlalar-Uğurlamlalar

- a) Dinsel Nitelikli Bayramlar
- b) Yerel Nitelikli Bayramlar
- c) Karşılama ve Uğurlamlalar

HALKBİLİMİ

---

16) Kalp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler)-Kalp Sözlere ve Sesler

- a) Günlük Yaşamla İlgili Olanlar
- b) Törenselle Yaşamla İlgili Olanlar
- c) Işık Çalma, Çağırma, Ses Çıkarma

HALKBİLİMİ

---

17) Dernekler, Kuruluşlar; Dayanışma ve Yardımlaşma

- a) Esnaf dernekleri
- b) Dinsel Kuruluşlar
- c) Cins ve Yaşaya Dayalı Örgütler
- d) Komşuluk

18) Dinsel-Büyüsel İçerikli İnançlar, İşlemler

- a) Ziyaretler, Yatırlar, Türbeler, Mezarlar
- b) Fal, Rüya Yorumu, Gelecekte Haber Verme
- c) Büyücülük; Türleri ve Teknikleri

HALKBİLİMİ

---

19) Halk Edebiyatı

- a) Destanlar
- b) Efsaneler
- c) Masallar
- d) Halk Hikayeleri
- e) Halk Şiiri
- f) Halk Türküleri
- g) Fıkralar
- h) Atasözleri-Deyimler
- i) Tekerlemeler
- j) Bilmeceler
- k) Alkışlar, Kargışlar
- l) Ağıtlar
- m) İlahiler
- n) Maniler

HALKBİLİMİ

---

20) Halk Tiyatrosu (Geleneksel tiyatro)

- a) Ortaoyunu
- b) Karagöz
- c) Kukla
- d) Meddahlık
- e) Seyirlik Köylü Oyunları

21) Halk Oyunları (Dansları)

22) Halk Müziği ve Müzik Araçları

23) Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar

- a) Temsili Nitelikteki Oyunlar
- b) Oyuncak Türleri ve Nitelikleri

HALKBİLİMİ

---

24) Halk Eğlenceleri; Sporlar

25) Adlar

a) İnsan Adları

i) Asıl adlar

ii) Soyadları

iii) Lakaplar-takma adlar

b) Yer, Su, Dağ, Köy, Meydan, Cadde, Sokak, Ev Adları

HALKBİLİMİNİN SINIFLANDIRILMASI ÜZERİNE

- Son yıllarda halkbilimciler, halkbiliminin tanımını ve sınıflandırmalarıyla uğraşmaktan ziyade, halkbiliminin özellikleri ve içeriği üzerinde durmaya çalışarak, belirgin tanımlamalardan ve sınıflandırılmılardan kaçınmaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Çobanoğlu, Özkul. 2002. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Örnek, Sedat Veyis. 1977. Türk Halkbilimi. Ankara. İş Bankası Yayınları.
- Yıldırım, Dursun. 1985. “Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri”. Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, C.1, S.2, s. 545-557.
- Yıldırım, Dursun. 1998. Türk Bitiği: Araştırma/İnceleme Yazıları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ekici, Metin. 2004. “Araştırma Yöntemleri”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, s. 69-73.